

# DANICA.

CERKVEN ČASOPIS ZA SLOVENSKE POKRAJINE.

## XII. nedelja po Binkoštih.

Ljubi Gospoda svojega Boga  
iz vsega svojega srca . . . in  
svojega bližnjega kakor sam  
sebe.

(Luka 10.)

Skazoval je sinčeku oče božje stvarjenje: nebo in goro in plan in prijetno selo, skozi katero je žuborel šumni potok.

„Kedo je vstvaril tam gori to žarno luč, ki tako sveti in greje?“ zaprašalo je dete očeta. „To svetilo je nam v hasen na višavo pritrdil Bog, ki mu pravimo, da je vsegamogočen“ — bil je očetov odgovor.

Vgledala sta prikupno hišo v vasi, štrlečo sredi izmed bujnega zelenja. „Kedo jo je postavil?“ bilo je zopet sinkovo vprašanje. „Stari mož, ki ga tolikrat srečujeva na vasi, jo je pozidal svojemu prijatelju,“ bil je odgovor.

Pred selom se je dvigalo razpadlo zidovje, ki je je preraščal mah. „In kedo je to včinił?“ izvedelo bi rado dete. „Sovražnik je to storil; podtaknil je ogenj sosedovemu poslopju, da je pogorelo. Za ta črni čin se pokori že leta in leta v zaporu.“

Nadaljeval pa je oče uk govoreč: „Vidiš, dragi, sv. vera nas uči, da ljubimo bitje, ki je pripelo solnce na nebo: da ljubimo Boga nad vse. To je največa in prva zapoved. Druga zapoved pa je taka, da ljubimo bližnjega kakor sami sebe. In ta bližnji je oni, ki je sozidal hišo; a tudi oni je, ki jo je zažgal.“

Dragi! 1. Zakaj ljubiti Boga nad vse in 2. Zakaj bližnjega kakor sa-

mega sebe — to bodi današnje premišljevanje nam v prid.

\*

Ivič. Zakaj Boga nad vse?

Ob Kristovem času so se Judje zelo prepirali: katera da bi bila največa in najimenitnejša zapoved v postavi. Mnogo jih je bilo menenja, da so to vredbe o daritvah. Nekega dne je pa prišel do Krista učenik postave in ga je vprašal: „Učenik, katera je velika zapoved v postavi? Jezus mu je rekel: Ljubi Gospoda svojega Boga iz vsega svojega srca in iz vse svoje duše in iz vse svoje misli. Ta je največa in prva zapoved.“ (Mat. 22, 36—38.) To isto trdi apostol, ko pravi: „Sedaj ostanejo vera, upanje, ljubezen, to troje — največa pa med temi je ljubezen.“ (I. Kor. 13, 13.)

Tako je Krist sam in v istem smislu apostol ljubezen do Boga postavil na prvo mesto.

Da temu tudi drugače biti ne more, umevno je samo ob sebi. Vera in upanje nam kažeta namreč Boga le od daleč — a ljubezen nam ga daje v našo last. Vera jenja takrat, ko se spremeni v nebesih v božje gledanje in upanje izgine takrat, ko se pretvori v nebesih v posestvo Boga — a ljubezen ostane za vselej in za večno. Tem načinom si je ljubezen prislužila odliko, da se zove vseh čednosti kraljica.

Zakaj moramo torej ljubiti Boga nad vse?

To moramo zaradi njega samega, t. j. radi tega, ker je vsled svojih neskončnih popolnosti vreden vse naše ljubezni. Zato nam mora ljubši biti, nego vse stvari na svetu; ljubši nego vse, kar nam je prijetno

in vseč — zato bi morali dati zanj tudi raje življenje, nego da bi ga žalili hudo. Prav kakor piše apostol, ko pravi: „Svest sem si namreč, da ne smrt, ne življenje; ne angelji, ne poglavarstva, ne oblasti; ne sedanje, ne prihodnje, ne moč; ne visokost, ne globočina, ne druga stvar nas ne bo mogla ločiti od ljubezni božje.“ (Rim. 8, 38. 39.)

Ne stoji na tej višavi — a dovoljena nam je vendar le nekaka sebičnost v tej ljubezni do Boga. Boga namreč smemo ljubiti tudi zato, ker je taka ljubezen do Boga nam v največji prid.

On je tisti, ki je stvaril solnce nad nami; ki skrbi za naše stariše, za nas; ki učinja, da rodi zemlja in nas preživi; ki vzdržuje stvarstvo, da se ne zgrudi vse vkup in pogine z nami ob enem. On je vsega-veden, ki zna za vsako našo rano in vsega-mogočen, ki jo izlečiti ve, in neskončno dobrotljiv ter neizpremenljiv, ki vse tudi stori prav po svoji obljubi.

Zato nič ni naravnejega od tega, da se prikupiti hočemo bitju teh lastnosti svojim čednostnim življenjem. Če smo se mu prikupili tem načinom, vresničijo se pač ob vseh potrebah našega bivanja na zemlji besede: „Klič me ob dnevu stiske; otnem te in ti me boš častil.“ (Psalm. 49, 15.)

2gič. Zakaj bližnjega kakor samega sebe?

Učeniku postave je nadalje odgovarjal Gospod: „Druga (zapoved) pa je tej enaka: „Ljubi svojega bližnjega kakor samega sebe.“ (Mat. 22, 39.).

Bližnji nam je vsak človek, bodisi prijatelj ali sovražnik. Bližnjega ljubiti zavoljo Boga se pravi ljubiti ga zato, ker ga tudi Bog spoznava za vrednega svoje ljubezni in ker hoče, da deležen postane njegove lastne blaženosti v nebesih. In ljubiti ga kakor samega sebe se pa pravi — kakor sebi mu dobro želeči; vse to mu storiti, kar mu je dobro in v prid in vse opustiti, kar mu je neprijetno ali škodljivo.

Zakaj moramo bližnjega še ljubiti? Zopet ne stoji na najvišji višavi — a dovoljena nam je tudi ob ljubezni do bližnjega vendar le nekaka sebičnost.

Tudi bližnji namreč mora ljubiti nas, kakor ga ljubimo mi. A kedaj stori to najraje? Takrat, kadar nam takorekoč vrača našo ljubezen. Vrača pa nam jo v tem slučaju, če smo mu bili tudi mi vselej in v vsem na roko. Zato mu smemo dobri biti iz tega vzroka, da bo raje tudi on nam dober ter se bo sramoval nastopati tam neprijazno, od koder mu je došla vsa gola prijaznost. Take podpore svojega bližnjika pa nam je potreba v eno mer. — Sploh tudi najvišji nikedar ne more reči, da bi mu najnižji v človeški družbi ne mogel izkazati te ali one vsluge. V nevarnost prišlega vladarja je že mnogokrat rešil prav zadnjik v človeški družbi. Brezdvomno nebi bil kakor psiček sledil oni lev iz puščave možu, ki mu je iz šape bil izdrl trn — nego raztrgal bi ga bil.

Pripomniti je to, da temu, ki ti je postavil hišo in ti skrbi za dušo ter je za te oko in uho — brezdvomno je temu lahko to storiti, česar sam sebi želiš. A če ti je vrgel gorečo plamenico v krov in se veselil tvojega žalovanja — onemu biti dobremu se ti pa zdi hudo in skoraj nemogoče. A, dragi, mogoče je vse z milostjo božjo in nemogoče ni vsaj želeči mu tako malo slabega, kako želiš to samemu sebi. To dosežeš, če se le nekoliko potruдиš ter se spomniš Krista na križu molečega za svoje sovražnike. Tem načinom mu boš „žrjavico nosil na glavo in Gospod ti povrne.“ (Preg. 25, 22.) Tem načinom bo glasno moral priznavati tvoj največji nasprotnik, da nisi maščevalne narave in da si bližnjega ljubitelj in blag človek.

\* \* \*

Dragi! Ljubiti nam je Boga in bližnjega ker: „Ako kedo pravi: Ljubim Boga in sovraži svojega brata — je lažnik.“ (I. Ivan 4, 20.) In: „Ako tiste ljubite, kateri vas ljubijo, kakošno plačilo boste imeli? Ali ne delajo tega tudi cestinarji?“ (Mat. 5, 46.) In: „Kedor ne ljubi, biva v smrti.“ (I. Ivan 3, 14.) Amen.

## Slepi Matiče.

Živenjepisne črtice.

(Dalje.)

Tako je ubožec po neizmernem trudu dosegel, da je igral po preteku nekaj let že precej dobro na glasoviru, na orgljah, kitaro in flavto in bolj ali manj tudi druge pihalne instrumente. Tudi mlaje dečke je za malo plačo poučeval godbe, posebno glasovira. V njegovi mali sobici je bila cela zbirka glasbenega orodja. Glasovirček, v kotu male orglje, ob zidu kitara in razno drugo. Tudi pisatelj teh vrstic se je učil pri slepem Matiču igrati na glasoviru in na orgljicah, ki so bile sicer stare in male, a so imele dober in prijeten glas in jih je Matiče posojeval o raznih prilikah v Bistriško podružnico. Sam je hodil v Bistrico pet in orgljat na božjo službo posebno v adventu, kakor je tudi v Trnovem, ko ni bilo orglarja, nadomestoval pri župi organista. Matiče se je bil s pomočjo učiteljev, ki so takrat bili vsi tudi organisti, s svojo pridnostjo in nadarjenostjo dobro izvežbal v godbi in v petju, da je pomagal s svojim krasnim basom peti pred velikim oltarjem ter tako poveličeval službo božjo. — Se ve da novejšega, koralnega petja ni poznal; Riharjeve pesmi so mu pa bile večidel vse znane, saj mu je bil spominj obendovanja vreden. Ni bilo družega potrebno, nego mu jih parkrat narekovati. Poslušal je sedeč pri starem glasoviru, in v kratkem času je igral vse. Ako je kaj preslišal ali pozabil, prašal je še enkrat in znal je napev. Kakor dečka, ki sem se učil pri njem godbe, me je prosil, naj ga popeljem v bližnji log, pod pazduho je vzel Czernyjevo »Klavierschule« in kako novo cerkveno pesem ali pa svetno skladbo. Narekoval sem mu jo nekolikokrat, doma pri glasovirju je ponavljal, in kmalu jo je znal. Ako ni mogel za ta dolgočasen posel vdobiti mene ali kakega drugega svojih učencev, poklical je svojega v godbi dobro izvežbanega nečaka, da mu je narekal note in pri pesmih tudi besede.

Za hišo Matičetovo, blizu župne cerkve, se je razprostiral na še precej visokem griču lepo obraščen gaj, hladno in prijetno je bilo ob lepih dneh sedeti na tem mestu. Pred seboj velečastna starinska župna cerkev, po-

svečena apostolov prvaku z visokim zvonom, ki se kakor čuvaj ozira po vsej bistriško-trnovski dolini: ob vznožju hriba velika in lepa Trnovska vas, dolina razdeljena po reki »Reki«, katera pomnožena z Bistrico in mnogimi drugimi pritoki hiti proti Premu in Vremam ter se tam pri Škocijanu vlija v podzemeljske jame bučeca in šumeča, da se hrib stresa o moči prečudnega potoka: griči ki nadzirajo reko, in nosijo premnoge vasi in vasi, cerkve in cerkvice ter se ozirajo kakor hčerke na svojo mater častljivo starinsko župno cerkev. — Lepo je na tem mestu: lep razgled se ti razgrinja o jutranjem poletnem solnetu s tega griča. O ko bi tudi moj učitelj le par trenutkov mogel izpregledati in se tega krasnega prizora mogel veseliti! Par let sem siromaka obiskoval: spominjam se, da sem celo narekoval mu Mozartovo žalostinko in Straussovo Radecky-popotnico, kar je vse prav dobro igral. Hvaležnega se mi je hotel izkazati s tem, da mi je v nedeljo popoldne dovolil namesto sebe spremljati »Sveto, sveto« z orgljami.

Na znožju cerkvenega griča je stanoval v svoji hišici pri bratu, in bratu se ni slabo godilo: menda v povračilo, da je svojega nesrečnega slepega brata ljubil in mu z ljubeznijo vedel streči in lajšati bedo. Kadar ni bilo v Trnovem učitelja, oziroma organista, nadomestoval ga je Matiče in na božji službi in o angeljevem čiščenju je z veseljem vršil svoj posel zvonarja. Nevarna je bila sicer slepemu možu ta služba, pa privadil se je je bil tako, da zvonov in cerkvene ure ni nikedar pustil, le če je bil hudo bolan.

Tako je preživljal tužne svoje dni: da privadil se je nositi težki križ, kateri mu je bil Bog obesil na rame. Bitko mu je včasih bilo, ko je bil vedno v strašni temi, ko ni nikedar več videl božjega solnea. Takrat si opazil, kako je bil žalosten, vendar je vse prenašal popolnoma udan v božjo voljo. Redko, silno redko je o svoji nesreči govoril, nikedar ni bil jezen na človeka, kateri je bil vzrok njegovega neizmerne gorja. Le enkrat mi je omenil, kake strašne bolečine je trpel takrat, ko so mu bile očesne čutnice razdejanе, ko so mu iztekle oči. Spomnil se je na vse te strašne muke. Vzdihnil je tužno: »Da, grozno

sem trpel, pa še desetkrat bi rad vse prestal, da bi le en sam dan zamogel gledati lepoto dneva in krasoto božjega stvarjenja. — Sploh je bil Matija silno rahločuten tako, da je spoznal vsakega človeka že od daleč po hoji. In ako si mu le roko podal, vedel je in spoznal, s kom govori. Tako je na krajih, kjer je že bil, brez vodnika hodil in ni zgrešil pota. Le enkrat bi bil skoraj zabredel v globoko in deročo vodo, da ga ni po naključju mimo idoča deklica zagledala ter rešila.

Janez Bile.

(Dalje prih.)

### Čez leto in dan.

(Potopisne črtice iz slovenske domovine).

„Na vse te reči se ozira  
omamljeno moje oko.“

(Pesnik in skladatelj župnik  
Luka Dolinar.)

Proti 11. uri je privozil naš vlak na kolodvor: bilo ga je, bi dejali: kar cela vas; gotovo nad 30 vozov. Bali smo se, da se odhod kaj zakasne, a temu ni bilo tako. Kmalu po 11. uri so se nam odprla stranska vrata v kolodvor. Vse je vrelo proti vozovom, ki so se zdajci jeli polniti z božjepotniki. Hitro smo bili vsak na svojem prostoru. Lahko smo torej rekli za srečen pričetek: Hvala Bogu!

Nočna vožnja po železnicah ima — kakor marsikaka druga stvar — dvojno stran: solnčno in senčno. Kedor potuje n. pr. v trgovinstvu in se ne zanima za kraje, memo katerih se vozi, temu vgaja nočna vožnja. Zvečer se n. pr. vsede v Ljubljani na vlak, v jutro je lahko že Bog ve kje ali na jugu, ali na severu in ondi lahko koj nastopi posle svojega poklica. Kedor pa nasprotno potuje, recimo: iz zabave po neznanih krajih, ogledal bi si pa vendar le rad kako okolico bolj, dasiravno površno. Poizvedel bi, kaj je to ali ono: kar je pa v nočeh, ko ne sveti mesec, čisto nemogoče. Nam je bila v tem sreča mila, da smo imeli mesečno noč. Meni je bila proga že od prej nekoliko znana, vendar sem nekako z novim zanimanjem nastopil svoje nočno potovanje. Sicer sem tako srečen, da našo rodno deželo Kranjsko precej dobro že poznam. Mnogokrat mi je bila prilika videti

in opazovati divne naravske krasote gorenške strani; mnoge mikavnosti ima tudi naša solnčna Dolenska; a Notranjsko smemo imenovati čudovito zemljo, zakladnico podzemskih zanimivosti. Lahko nas zavidajo za njo ves učeni in olikani svet. Nemški pesnik J. G. Seidl je o naši deželi zapisal besede, katere si je Henrik Costa bil vzel za geslo svoji l. 1848. izdani knjigi: »Reiseerinnerungen aus Krain.« Te le so: »Moja Kranjska je pač res čudovito skrivnostna zemlja! Ne tako, kakor druge pokrajine. Kaže se ti enaka odprti knjiga, raz katere listin oko v naglici lahko prebere obseg. Ne! Za nevidnimi ograjami skriva vrednosti visoke cene in nepričakovan, neprehodljiv blišč. Dá, umeti in poznati jo moraš: potem jo gotovo ceniš, gotovo čišlaš, gotovo ljubiš!« — Morda najbolj veljajo te besede o naši Notranjski strani. Glejmo na svetovno znamenitost in čudovito naravo cerkniškega jezera! Glejmo rečico Pivko, ki se konec po njej imenovanega ozemlja strmoglavi v neposrednji bližavi Postojinske jame v zemsko žrelo in se na dnevni svit prikaže ob razvalini Malega Grada pri Planini kakor reka Unec in se zopet izgubi konec Planinske doline pod zemljo ter ob Vrhniki privre iz skalnatega predora kakor plovna Ljubljanka na beli dan. Bisera Notranjske, Postojinske jame naj nič ne omenjam — enake nima svet. In koliko še drugih znamenitosti ima naša Notranjska stran! Sicer se je pisalo in se piše še marsikaj o njej: toda veliko veliko premalo. Marsikomu, ki črka in maže nepotrebne stvari na papir, bi se lahko reklo: »Hic Rhodus, hic salta!« — o tem piši, če se sploh čutiš poklicanega za pero.

Prestopimo k svojemu potopisu nazaj! Železnična proga, ki vodi od Ljubljane naprej, je izmed taistih, ki je delala ob svoji gradnji od Ljubljane v Trst graditeljem ogromne težave. Kajti izpeljati jo čez glasovito ljubljansko močvirje ni bila nikaka igrača, nego velikanska naloga. Zgotovila pa se je vendar le, kakor se človeški volji posreči poslednjič do malega vse. Prva postaja od Ljubljane do Borovice je bila v svojem času menda najdaljša vse južne železnice od Dunaja noter do Trsta. Zdaj je to za potujoče občinstvo zdatno izboljšano. Prva postaja nam je Bre-

zovica, kjer se cepi od južne železnice nova Vrhniška proga. Le tri postaje naprej: Log, Drenov grič in Vrhnika vodijo potnika v »Zgornjo Ljubljano«, kakoršno ime so Nemci dali Vrhniki. Župna vas Brezovica kazala nam je v nočnem mesečnem svitu na zmerni višavi k desni svojo cerkev in ob njej stoječa poslopja. Ker se božjepotniki kolikor toliko tudi radi zanimajo za duhovnije o krajih, memo katerih potujejo, naj povem, da je Brezovica lastna duhovnija od l. 1702., ko se je odcepila od starodavne Št Peterske duhovnije v Ljubljani. Prevozivši na daljni vožnji močvirje, kmalu začutiš, da se proga polagoma prične pospenjati na viš. Postaja Preserje, ki ima svoj pričetek še le iz najnovejših časov, nas je zopet mudila nekoliko trenutkov. Duhovnija, ki je dala postaji ime, je nekoliko oddaljena od proge k levi roki. Lastna duhovnija je od l. 1632. Poprej so si morali iskati prebivalci duhovno pomoč deloma na Vrhniki. Naprej se vozeč smo se bližali sloveči Borovnici in njenemu velikanskemu mostu. Dva mostova eden nad drugim dvigata železnično progo 20 sežnjev visoko nad Borovniško dolino. Spodnji most podpira 19, zgornji pa 22 orjaških stebrov. Daljava čez most od ene strani do druge znaša kakih tri sto sežnjev. Župna vas s cerkvijo je videti v podnožju viadukta k levi roki; je pa vse to v primeri z velikansko zgradbo kakor nekaka otročja igrača. Lastna duhovnija je Borovnica od l. 1758. Poprej je spadala pod Preserje.

Glede na občudovanja vredni napredek tehnike zlasti pri železničnih stavbah zadnjih let se vsiluje letod človeku misel: Ko bi se naše dni gradila železnica Ljubljana-Trst, ostala bi Borovnica tiha pozabljena vas v svojem skritem kotičku.

Kljub poznemu nočnemu času smo čutili od Borovnice naprej, s kakim naporom da nas je tiral hlapon navkreber gori proti Logaški ravnini. V znožju tega gorovja nam je k desni ostala skrita Bistra, sloveči nekdani kartuzijanski samostan, katerega je vtemeljil l. 1255. gorotanski vojvoda Bernard, njegov sin Ulrik pa dovršil očetovo podjetje l. 1260. Do l. 1782. so služili tu pobožni redovniki Bogu, izvrševajoč svoja stroga re-

dovna pravila: od takrat pa je postala Bistra lastnina verskega zaklada. Zatičina in Pleterje na Dolenskem, kateri ste z Bistrom in Kostanjevico delili za časa vladanja cesarja Josipa II. 1780.—1790.) enako vsodo, ste našli z nastopom sedanjega stoletja — torej za dobrih sto let svoje »usmiljene Samaritane«. So ju vrnili na pot prvotnega nekdanjega namena. Bo li enako sreča mila tudi Bistri in Kostanjevici, o tem nas pouči prihodnost. — Milo pa je nekako človeku pri sreči, če v Valvazorjevi knjigi gleda sliko obširnih zgradb nekdanjega samostana v Bistri.

(Dalje prih.)

Viši učitelj Josip Levičnik.

### Črtice o verskih in cerkvenih preobrazbah v Beli Krajini.

(Dalje.)

#### VIII. Črtice o početkih križnikov v Beli Krajini.

Kmalu za oglejskimi očaki zasledujemo v Beli Krajini tudi nemški viteški red ali križnike. Predno se seznanimo z njimi na naših tleh, pogledjmo nekoliko v njih preteklost.

V vsakem oziru pomenljivi so bili svoj čas viteški redovi, ta čudežna zveza redovništva z viteštvom.

Po padcu Jeruzalema je prišel velik del sv. dežele v roko kristijanom. Ta doba je rojstna za ona razna društva, kojih naloga je bila sveto deželo braniti z orožjem v roki in oskrbovati romarje, bolne in spremljati jih skozi sovražna mohamedanska selišča. Že od l. 1128. se je nahajal v Jeruzalemu hospic za sprejem nemških romarjev. V njem je imela sedež in zbirališče bratovščina, koje namen je bil streči bolnikom. Pregnana je pred Akonom iskala pribežišča in varstva pri krščanski armadi. Tu je prevstrojil vojvoda Friderik Švabski to bratovščino v duhovni viteški red, ki je nosil ime: »Bratje jeruzalemskega hospica N. Lj. G. za Nemce.« Dobili so posebno redovno obleko: bel plašč s črnim, srebrnoobrobjenim križem. Namen reda je bil: varstvo in branitev svete dežele, neprestani boj zoper Kristove sovražnike, pomoč

vdovam in sirotam, postrežba bolnim in trpečim. V red so se sprejemali le Nemei; med redovniki so bili eni vitezi, drugi duhovniki, tretji služeči bratje. Načeloval je redu veliki ali visoki mojster. Že po malo letih ga nasledujemo v Evropi.

Prvi veliki mojster je bil Henrik Walpot von Bassenheim, izvoljen l. 1195., umrl v Akonu l. 1200. je nosil ime Henrik von Salza. (1200–1239) umrl v Salerno je pokopan v cerkvi n. v. reda v Barletta v Apuliji. Pod njim se je povspel red nenavadno visoko. On je vtemeljil še obstoječa redovna okrožja ali balije na Avstrijskem, med drugimi tudi naselbino ali komendo v Graden l. 1223. Kmalu za tem je podaril Konrad Masovski (von Masovien) velikemu mojstru večino sedanje zapadnoruske province Kurmerland z Löbau ob dolnjem teku reke Visle. Sedaj se je začel boj med križniki in paganskimi Prusi, ki je trajal skozi petdeset let. Red se je vojskoval po dobro premišljenem načrtu. Ko si je osvojil kos zemlje, zgradil je na meji trdnjavo kakor zavetišče in iztečišče. Okrog gradov so se kmalu dvigala mesta. Tako jim je prihajala v roke ena pokrajina za drugo, seveda ne brez krvavih bojev. Glavna trdnjava je bila Marienburg, zidana l. 1274. Leta 1283. se je vklonila Pruska redu, čegar velikega mojstra je bil že v začetku boja povzdignil cesar Friderik II. med državne kneze in dovolil, da sme red nositi v redovni zastavi državnega orla črne barve.

Med tem je ostala trdnjava Akon v sv. deželi glavni sedež reda. Ko je padla trdnjava 18. maja 1291. l. prestavil se je sedež mimo grede v Benetke, pozneje l. 1309. v Marienburg. Na višku slave je stal red sredi 14. veka. Zelo je povzdignil na svoji posesti trgovino. Njegovi kupei in trgovci so krožili po severu, vzhodu, zapadu in jugu. Izvažali so sukno, slanike, pivo, žito, domače živali, uvažali dišave, svilo, dragoceno orožje in vino. Dvor velikega mojstra s svojim sijajem je bil merodajen za knežje dvore srednje Evrope. Pa s tega vrhunca slave in veljave je začel padati že pod 18. velikim mojstrom Lotar Brunšviškim. Nevgasljiva žeja po novem svetu, novih pridobitvah ga je zapletla v vojsko s Poljsko. Krvava bitka pri Brestu 28. septem-

bra 1331. je začetek nadaljnjih nesrečnih bitek in bojev. Ni minilo leto, da bi ne bili stali v boju križniki; pač so še sedaj šli nad paganske Litavce in Pruse, pa bolj mar jim je bilo širiti svoje kraljestvo, nego božje kraljestvo. Konec 15. veka je imel red že 55 mest, 48 gradov, 18.368 vasij, 640 vaških žup (Freihof), 2000 veleposestev z letnim dohodkom 800.000 ren. goldinarjev. K temu bogastvu je prišel še dohodek 12 redovih okrožij na Nemškem, in oni od posestev v Romaniji in Welschland-u. Red je postal nenavadno bogat, pa tudi sila posveten. Duhovnikov med križniki je bilo primeroma silno malo. Drugi so živeli kakor vitezi v dobrem in slabem smislu, prav kakor da bi ne bili nikedar storili obljube devištva, uboštv in pokorščine. Vsako podjetje se jim je ponesrečilo; a nesrečna bitka pri Tannenbergu 15. julija 1410. in na to sklenjeni torski mir je moč reda precej omajal. Poljaki so se borili na življenje in smrt; padel je v boju veliki mojster Ulrik (von Jungingen) s cvetom viteštva. S slavo je ginilo redu tudi bogastvo. Najeti vojaki, bojne priprave i. dr. so praznile zakladnice, topile kupe bogastva, s katerimi se je red ponašal poprej. Vsi napori, vse žrtve so bile brez uspeha. Slabe letine, bolezn, nesrečni boji s Husiti, vstanki pruskih mest so pripravljali na razpad redove države. Od časa, ko se je sklenil mir v Thorn-u, odkar je postal sedež reda Königsberg, bil je red v pruskih deželah v zadnjih izdihih. Polovico posestev so mu odtrgali, veliki mojster se je razglasil za podanika Poljske; balija za balijo se je podajala in da nista papež in cesar protestovala tako odločno, večji del imetja bi bil za red izgubljen. Težko je delo velikemu mojstru klanjati se poljskemu kralju in z vso silo se je branil vdanostne prisege. A več ni bil zmožen priti do prejšnje samostojnosti in veljave. Edin up se je stavil še na Albrehta, mejnega grofa Braniborskega. A tudi te nade so splavale po vodi. L. 1525. je odložil v gradu Königsbergu redovni plašč in redovni križ, prestopil na protestantizem in se poročil z nemško princezinjo Doroteo. Sledilo mu je veliko vitezov. Redovo državo je prejel od poljskega kralja v last in redovno zastavo bele barve s črnim orlom.

Držal se je red še v Livlandiji, Romaniji, Welschlandu, na Nemškem. A kmalu za Prusijo je bila za red izgubljena tudi Livlandija. L. 1562. 5. marca je stopil iz reda Gothard Keller, prestopil na luteranstvo, bil imenovan za vojvodo Kurland-Semgallskega in kraljevega namestnika v Livlandiji pod poljskim varstvom.

Le še 12 redovih balij je ostalo na Nemškem velikem mojstru Walter-ju von Kronberg. Sedež reda je postal Mergentheim v francoski deželi. Dasi je red tudi bil na dobrem in bil bi lahko služil svojemu prvotnemu poklicu, vendar je tudi on odpadel, postal luteran in balija za balijo je odšla red u v tuje roke. Že so mislili preseliti se na Ogersko, da bi tam branili mejo proti Turkom, a do tega ni prišlo. Ob tem času, za vladanja cesarja Rudolfa III. se je ostoval avstrijski infanterijski regiment, ki nosi do danes ime »Deutschmeister«. Za časa nadvojvode Karola, brata cesarja Ferdinanda II., se je položil temelj še sedaj obstoječemu visokemu in nemškemu mojstrstvu. Odslej so bili visoki in nemški mojstri, izvemši treh, iz vladajočih nemških hiš in poleg mojstrstva je imel red velikoštevilne škofije in opatije; dokaz, da je postal red sam sebi nezvest in da tvori le neko oskrbovališče za nemško plemstvo in nemške kneze. Dunajski mir leta 1815. je storil konec nemškemu redu v vseh nemških državah.

(Dalje pride.)

„r“

### Tristoletnica Marijine družbe v Ljubljani.

Ko je ljubljanski škof Hren prenavljal obličje naši domovini, ki ji ga je bila popačila Latrova kriva vera, prizadeval si je na vso moč, da bi globoko zasadil in vkoreninil katoliško prepričanje v srcu naroda. V ta namen so mu rabila mnoga sredstva. Eno najuspešnejših so bile bratovščine.

V Ljubljani se je nahajala do Hrenove dobe edina bratovščina presv. Rešnjega Telesa. Stolovala je v stolni cerkvi sv. Nikolaja in zbirala v svojem krilu častilce najsvetejšega zakramenta. Leta 1605., torej baš pred tristo leti se ji je pridružila v jezuitski cerkvi sv. Jakoba nova družba prebla-

žene Device Marije v nebo vzete. Osnovali in pričeli so jo imenovanega leta ljubljanski očetje jezuitje zato, da bi svoje in Marijine pristaše varno vodili po tisti poti, koder je hodila vzvišena Bogorodica in ki se je srečno končala z njenim vnebovzetjem in venčanjem v nebesih. Lutrovstvo je preziralo Marijo in se naravnost protivilo njenemu češčenju. Gorečniki za katoliško stvar — očetje jezuitje s škofom Hrenom na čelu pa so vodili vernike v zavetje one, ki je sama zatrla vsa krivoverstva. Pod Marijinim praporom zbrana je zmagala Hrenova četa.

Dne 3. grudna 1606. so objavili oo. jezuitje generalovo pismo, ki je bila z njim potrjena nova Marijina bratovščina in vtelesena rimski. Njeni udje so na Marijine praznike slovesno s prižganimi svečami v rokah pristopali k sv. obhajilu; pustne dni so izkušali z molitvami in spokornimi deli potolažiti božjo jezo; zadnje dneve velikega tedna so Gospoda v grobu ležečega vrsté se molili vse dnevne ure. Jezuitski letopisee na vso moč hvali Marijine družabnike zaradi njihove pobožnosti, ki je naraščala zlasti v postnem času. Tedaj so se mrtvili s postom, z raščevnato obleko in z bičanjem. Njihova spokornost je dosegla vrhunec veliki teden.

Kateri so bili prvaki nove bratovščine? Pod Marijin ščit so priveli očetje iz Jezusovega tovarištva pred vsemi svojo učeeo se mladino — svoje retorje, poete in sintaksiste, kakor so se tedaj zvali gimnazijski dijaki višjih razredov. Njihova imena nam je ohranila bratovska knjiga in sicer se naštevajo takaj kakor prvi družniki (primi sodales): Matija Brešar (Brefsar), Jakob Smuk (Schmueck), Luka Ivančič (Iuantsehitch), Anton Tropina, Blaž Krelj (Krellius), Matija Boštijančič (Boštianfehitch), Lovro Hrizogon Dalmatin (Dalmata), Ahacij Bučar (Butschara), Gregor Travnika (Travnikar), Atanazij Juričević (Georgiceus), Gregor Mavrič (Mauritsch) in Andrej Grošel (Groschel). Za prvega načelnika (prefekta) je bil izbran retor Matija Brešar, za pristava (azistent): Tovariša njegova Jakob Smuk in Luka Ivančič. Za svetnike so jim dodali: Antona Tropina, Blaža Krelja, Matija Boštijančiča in Atanazija Juričevića.

Bratovščina Marije Device v nebo vzete je imela svoje častne voditelje in pokrovitelje. Dne 5. rožnika 1611. so si izvolili njeni člani za to visoko dostojanstvo ljubljanskega škofa Toma Hrena, ki se je bil vpisal v bratovsko knjigo v navečerje praznika sv. Petra in Pavla leta 1606. pod svojim geslom: Terret labor? Aspice præmium. Za častna pristava bratovščini so hkrati izbrali opata zatiškega in kostanjeviškega.

Na Velikega šmarna dan leta 1632. je bil izvoljen namestu Hrena za pokrovitelja njegov naslednik Rajnald Searlich. Z zanimivo izjavo se je vpisal škof Rajnald v bratovščino. Glasi se v slovenskem prevodu takole: Ker sem jaz Rajnald Searlich izza rojstva svojega namenjen češčenju in službi Bogorodice vedne Device in sem se ji izza mladih dni kakor v Graden tako na Dunaju popolnoma posvetil, hotel sem isto kakor (po milosti božji) deseti ljubljanski škof vsekakor v Ljubljani Devici v nebo vzeti storiti. Ta dan sem bil namreč posvečen za škofa, a na njenega oznanjenja dan rojen in obakrat (namreč v Trstu in v Ljubljani) za škofa vmeščen. Dne 5. velikega srpana 1631. V Ljubljani iz naše škofije, kjer me muči protin in pričakujem, da pride naposled naše izpremenjenje.

Tudi pozneje se je obračala Marijina bratovščina do najvišjih duhovskih dostojanstvenikov: škofov in opatov in proštov in si jih volila za svoje zaščitnike.

V tem pravcu kakor je bila osnovana leta 1605., je delovala bratovščina do l. 1624. Tedaj so se ločili možje: plemenitaši in meščani in si napravili svojo bratovščino Marije brez madeža spočete ali nemško.\* Dne 2. malega srpana imenovanega leta so si izbrali svojega voditelja. Dne 19. kimalea so prejeli iz Rima vest, da je nji-

hova nova družba potrjena. V stari bratovščini so ostali zbrani mladeniči dijaki, ki so jih vzgajali jezuitje v Ljubljani, a pristopali so tudi mladeniči iz drugih krajev. Seveda niso odklanjali veljakov, ki so se hoteli vpisati v njihovo družbo.

(Konec prih.)

### Iz sveta.

#### Shod slovanskih bogoslovcev v Velegradu.

Dne 1. in 2. tekočega meseca so se zopet sešli bogoslovci iz pokrajin češkomoravskih na onem svetem kraju, kjer je nekedaj deloval sv. apostol Metod in kjer počiva njegov prah. Zastopane so bile vse češke škofije razen vratislavske. Shoda so se vdeležili tudi nekateri slovenski, hrvaški in ruski bogoslovci. Več nego bogoslovcev je bilo duhovnikov. Izmed predavanj omenjamo govor dekana Vychodila o encikliki »Grande munus« in razpravo P. M. Pavlika o narodnem vprašanju s stališča krščanske morale. Velegrajski shodi, ki se ponavljajo že nekaj let, so zelo važni ne le za Čehe, nego za vse katoliške Slovane.

B. P.

**Vrli dijaki.** V Neapolju so igrali v gledališču veselo igro, francoskega izvira. Zlasti podlim njenim oddelkom so dijaki glasno oporekali. Dijake so tirali na stražo, a so jih ondi oprostili, da še celo pohvalili. V Neapolju se nahaja namreč liga za javno moralo. Njen predsednik profesor Gennaro Avoglio je ob tej priliki pojasnjeval, kako se ljudstvo zgraža nad takimi francoskimi lagodkami.

Župnik Alojzij Kummer.

### Prošnja.

Prosimo poplačila za »Danico.« Veliko je še zastalin za 1905 to — tudi za 1904 to — istotako za 1903 je leto.

**Vredništvo.**

\* Več o tej bratovščini je povedal že spis »Brezmadežna na obzorju naše domovine« v »Danici« 1904. str. 369. do 372.

»Danica« izhaja vsak petek na celi poli in velja po pošti za vse leto 6 kron, za pol leta 3 krone, za četrto leta 1 krono 50 vin. Zunaj Avstrije velja za vse leto 7 kron; za Ameriko 9 kron. Ako bi bil petek praznik, izide »Danica« dan poprej. V Ljubljani se dobivajo posamezne številke po 10 vinarjev v Lovro Blaznik-ovi trgovini na Starem trgu in v Ivan Pichlerjeve tabakarni na Kongresnem trgu.